

HET IS NIET JOUW SCHULD. NOOIT

Ongeloof, desinteresse, *victim blaming*. Zedenslachtoffers - zo'n 40 % van de Nederlandse vrouwen heeft te maken gehad met seksueel geweld - stuiten nog steeds op onbegrip. Hoe komt dat? Journalist Floor Bakhuis Roozeboom ging op onderzoek uit.

Voor Lindsay (26) begon het allemaal met een Tinderdate. Ze had al een poosje contact met deze man over de app, maar nu zou ze hem dan in het echt ontmoeten. Ze had er zin in, maar wilde ook voorzichtig zijn. Ze zou niet thuis afspreken maar in een café in de stad, en zoals altijd tijdens de date nog even appcontact houden met een goede vriendin - voor het geval dat. Maar eenmaal in het café ontspande ze. Het leek goed te zitten. Het klikte, was gezellig. Zo gezellig, dat ze besloot om de date bij haar thuis nog even voort te zetten. En ook daar was het fijn. Ze kletsten en zoenden wat. Maar opeens sloeg de sfeer om. Wat er daarna gebeurde,

voltrok zich in een soort roes. Ze herinnert zich hoe ze opeens halfnaakt op bed lag, met hem bovenop zich. Hoe ze zei dat ze geen seks met hem wilde, maar hoe hij zich daar niets van aantrok. Hoe ze meerdere keren 'nee' zei, maar hij gewoon doorging. Hoe hij zijn handen om haar nek legde en seks met haar had. Hoe bang ze was. Hoe stil ze zich hield. Hoe ze hoopte dat het maar zo

snel mogelijk achter de rug zou zijn. Hoe het zomaar ineens voorbij was. En dat hij zich gedroeg alsof er niets was gebeurd.

GEMEEN STEMMETJE

Een verhaal als dat van Lindsay zal niemand onberoerd laten. Verkracht worden na een Tinderdate, in je eigen huis, dat is vreselijk. Dat wens je niemand toe. En toch zullen er

Ze werd niet uitgenodigd op het bureau, want 'aangifte had waarschijnlijk toch geen zin'

mensen zijn die haar aangrijpende verhaal lezen en die ergens achterin hun hoofd een klein stemmetje horen. Een stemmetje dat zegt: "Tja, dan had ze hem maar niet mee naar huis moeten nemen." Of: "Had ze niet duidelijker tegen hem kunnen zijn? Had ze hem niet van zich af kunnen vechten?" Het is een gemeen – en hardnekkig – stemmetje. Een stemmetje dat voortkomt uit de neiging de schuld voor aanranding en verkrachting vooral bij het slachtoffer te leggen. Een vrouw die 's nachts alleen naar huis fietst, vraagt er zowat om om verkracht te worden. Een meisje in een kort rokje moet niet raar opkijken als ze wordt aangerand. Wie op Tinderdate gaat met een vreemde, neemt zelf een risico. *Victim blaming* noemen we dat ook wel. En zelfs anno 2019 komt dit in onze samenleving nog steeds heel veel voor. En dat is een groot probleem. Het vergroot namelijk het trauma van slachtoffers, die zichzelf vaak toch al de schuld geven van wat hen is overkomen. Ook Lindsay schaamde zich aanvankelijk voor wat er was gebeurd. Ja, hij was doorgestaan toen zij 'nee' zei. Ja, hij had seks met haar gehad, terwijl zij dat niet wilde. Terwijl hij wist dat zij het niet wilde. En toch. Had ze het niet ergens uitgelokt door hem binnen te laten? Had ze hem niet van zich af moeten duwen? Had ze niet moeten schreeuwen? Enkele eenzame maanden hield Lindsay die maalstroom van gedachten voor zichzelf. Maar de chaos in haar hoofd werd haar te veel. Ze nam een aantal mensen die dicht bij haar stonden in vertrouwen over wat er was gebeurd. En die spraken voor haar uit wat ze zelf nog niet hardop had durven zeggen: "Wat jou is overkomen, dat mag niet. Er is jou iets ergs aangedaan. Je bent verkracht." Lindsay raapte al haar moed bij elkaar en belde de politie. Maar dat gesprek verliep anders dan ze had verwacht. Ze werd niet uitgenodigd op het bureau, maar kreeg te horen dat aangifte waarschijnlijk geen zin

had. Dat de seks niet vrijwillig was geweest, was immers lastig te bewijzen. Voor Lindsay was het een bevestiging van wat ze toch al voelde. Ze had zich niet genoeg verzet, het was haar eigen schuld. Ze voelde zich eenzamer dan ooit. Hoe komt het toch dat slachtoffers van verkrachting zo vaak het gevoel krijgen er alleen voor te staan? Volgens experts komt *victim blaming* vooral voort uit een behoefte aan zelfbescherming. "Mensen willen graag geloven dat de wereld een veilige plek is en dat er altijd een reden is waarom narigheid gebeurt," zegt Iva Bicanic, hoofd van het Centrum Seksueel Geweld en hoofd van het Landelijk Psychotraumacentrum in het UMC Utrecht. "Ze willen niet geloven dat iets gruwelijks als een verkrachting iedereen zomaar kan overkomen. Door de schuld bij het slachtoffer te leggen, stellen mensen

Lindsay schaamde zich eerst. Ja, hij was doorgestaan toen zij 'nee' zei. Maar had ze het niet uitgelokt toen ze hem binnenliet?

zichzelf eigenlijk gerust. Want in feite zeggen ze: wij zouden dat nooit doen, dus ons kan het niet overkomen." Maar de cijfers laten iets anders zien. Zo'n 40 % van de Nederlandse vrouwen heeft ooit seksueel geweld meegemaakt. Bij 85 % is de dader een bekende. Vorig jaar meldden zich elke dag 4 mensen bij het Centrum Seksueel Geweld omdat ze korter dan 1 week geleden

slachtoffer waren geworden van misbruik. Hiervan deed een derde aangifte. Veruit het grootste deel van de slachtoffers meldt zich niet. Het Centrum Seksueel Geweld schat in dat zij slechts 2 % van alle acute slachtoffers over de vloer krijgen.

'DE TWEEDE VERKRACHTING'

Volgens Bicanic is *victim blaming* een van de redenen dat veel slachtoffers liever blijven zwijgen. "Helaas krijgen veel slachtoffers van aanranding en verkrachting die met hun verhaal naar buiten treden te maken met reacties die de verantwoordelijkheid vooral bij hen lijken te leggen." Vragen als: wat had je aan? Had je niet te veel gedronken? Had je niet van je af kunnen bijten? Kun je dat ook bewijzen? Waarom kom je daar nu pas mee? Ze krijgen ze zomaar voor hun kiezen. En dat terwijl de manier waarop er op hun verhaal wordt gereageerd volgens Bicanic invloed heeft op de manier waarop die persoon de gebeurtenis kan verwerken. *Victim blaming* kan het trauma van het slachtoffer erger maken. Niet alleen mensen uit de omgeving van het slachtoffer of vreemden maken deze opmerkingen. Ook professionals zoals artsen, therapeuten, verpleegkundigen

of mensen bij de politie kunnen zich er schuldig aan maken. Wanneer slachtoffers op een ongevoelige manier ondervraagd worden of het gevoel hebben dat ze niet serieus worden genomen, kan dat volgens Iva Bicanic zelfs als even traumatisch als het eigenlijke misbruik worden ervaren. Professionals noemen dat ook wel 'de tweede verkrachting'.

Sylvia Veld (30) kan daarover meepraten. Zij was de afgelopen jaren regelmatig in het nieuws als het slachtoffer van de inmiddels beruchte Hoornse zedenzaak. Ze werd bekend als de vrouw die op onverschrokken wijze haar eigen verkrachter opspoorde en er eigenhandig voor zorgde dat hij werd opgepakt. Maar wat voor velen slechts een spectaculair verhaal in de krant bleef, was voor haar een ware nachtmerrie waar geen einde aan leek te komen. Haar onbezorgde leven veranderde voorgoed toen ze in 2016 na een avondje uit door een vreemde man met geweld werd beroofd, aangerand en

zaak zelfs tot een onderzoek van de Inspectie van Veiligheid en Justitie naar de bejegening van zedenslachtoffers door de politie. Dat onderzoek is op dit moment in volle gang. Met Sylvia gaat het na maanden van therapie redelijk goed, maar het gevoel blijft dubbel.

‘Had ze niet duidelijker tegen hem kunnen zijn?’ Het is een gemeen – en hardnekkig – stemmetje

bijna verkracht. Bont en blauw deed ze aangifte bij de politie, maar het zou maanden duren voordat de dader werd gearresteerd. En die arrestatie moest ze in de tussentijd zelf in gang zetten. Maandenlang wist ze door de *Find my iPhone*-functie precies waar haar verkrachter zich bevond. Op sommige momenten kon ze zien dat hij maar tientallen meters bij haar vandaan was. Ze was doodsbang dat hij haar zou opzoeken om haar het zwijgen op te leggen. Meerdere malen stapte ze met de locatie van haar verkrachter naar de politie, maar er gebeurde niets. Uiteindelijk wist Sylvia hem met een nep-profiel op een datingsite in de val te lokken. Hij werd opgepakt, in 2017 veroordeeld tot 18 maanden cel en in 2018 uitgezet naar Somalië.

EVEN BEDENKTIJD

Hoe kon het dat Sylvia na de verkrachting zo op zichzelf was aangewezen? Het optreden van de politie in deze zaak riep veel boosheid op. Er volgden Kamervragen, in de media werd druk gediscussieerd. En uiteindelijk leidde de

“Aan de ene kant ben ik blij dat mijn zaak zo veel teweeg heeft gebracht. Dat er nu een groot onderzoek gaande is en dat daardoor misschien echt iets gaat veranderen. Maar ik had liever gehad dat dit er niet voor nodig was geweest. Ik ben door een hel gegaan, heb me echt ontzettend in de steek gelaten gevoeld.” Inmiddels geeft ze lezingen over wat haar is overkomen. Ook schreef ze een boek, *De jacht op mijn verkrachter*, dat ze via haar eigen website verkoopt. “Ik krijg zo veel reacties van andere slachtoffers. Die laten me weten dat mijn verhaal ze tot steun is geweest. Daar haal ik veel kracht uit.” Als het gaat om de bejegening van slachtoffers door de politie, hoopt Sylvia vooral dat de communicatie beter wordt. “Dat je één contactpersoon krijgt over je zaak, zodat je niet steeds weer bij iemand anders je verhaal hoeft te doen. Dat zou al schelen. Maar het belangrijkste is dat slachtoffers serieus genomen worden. Dat ze het gevoel krijgen dat hun verhaal ertoe doet.”

Hoe kan het dat slachtoffers zich soms zelfs ontmoedigd voelen om aangifte te doen?

Yet van Mastrigt, zedenexpert en aanspreekpunt bij het landelijk programma zeden bij de politie, neemt altijd uitgebreid de tijd voor een gesprek. Ze legt uit dat na een melding van mogelijk seksueel misbruik de zedenpolitie altijd eerst een informatief gesprek aanbiedt. “In dat gesprek wordt het slachtoffer gevraagd in grote lijnen te vertellen wat er is gebeurd. Maar de politie geeft in dat gesprek ook informatie over onder andere het strafproces, mogelijkheden van rechtsbijstand en hulpverlening.” Van Mastrigt begrijpt dat de inhoud van dat gesprek soms ontmoedigend kan overkomen. “Bij veel zedenzaken is de dader een bekende. Regelmatig zelfs een familielid. Als een slachtoffer bijvoorbeeld aangeeft dat zij niet wil dat de dader in de gevangenis komt, vertellen wij dat we dat niet kunnen garanderen. De gevolgen van een aangifte kunnen ingrijpend zijn. En als je eenmaal aangifte hebt gedaan, kun je niet meer terug.” Daarom biedt de politie het slachtoffer de mogelijkheid om even bedenktijd te nemen. Maar, benadrukt ze: “Deze bedenktijd is niet verplicht. We hebben gemerkt dat dit in het verleden niet altijd goed aan slachtoffers is gecommuniceerd. Dat is een van de punten waar nu extra goed op wordt gelet. De boodschap moet altijd zijn: je mag even bedenktijd nemen, maar het hoeft niet.”

NIET ALLES IS STRAFBAAR

Een ander punt dat door slachtoffers vaak als pijnlijk wordt ervaren, is dat de politie moet vaststellen of er echt sprake is geweest van een strafbaar feit. “Dit is een heel lastig punt,” zegt Van Mastrigt. “Want hoe pijnlijk het voor het slachtoffer soms ook is: niet elke nare ervaring is voor de wet strafbaar.” Voor de Nederlandse wet spreekt men namelijk alleen van verkrachting als er sprake is geweest van dwang door middel van geweld of bedreiging met geweld of als er sprake is van ‘een andere feitelijkheid’. Dat kan bijvoorbeeld zijn als iemand wordt opgesloten, niet weg kan en

→

er vervolgens seksueel misbruik plaatsvindt. Van Mastrigt vermoedt dat dit is wat er in het geval van Lindsays zaak is misgegaan. “Als ik haar verhaal zo hoor, had ze zeker uitgenodigd moeten worden op het bureau. Het is heel spijtig dat dat niet is gebeurd. Maar het kan zijn dat aan de telefoon onvoldoende duidelijk werd dat er daadwerkelijk sprake was van dwang.”

In het geval van Sylvia, die heeft gevochten en bont en blauw thuiskwam, was dat een duidelijke zaak. Maar volgens Iva Bicanic is dat in de meeste gevallen niet zo. “Veel slachtoffers van verkrachting vechten niet, maar bevriezen van angst. Vaak is dat niet eens een bewuste keuze,” legt ze uit. “Het lichaam ervaart een verkrachting als een levensbedreigende situatie en maakt razendsnel een inschatting van de beste manier om daar levend uit te komen.

En als je ergens alleen bent, met een dader die fysiek sterker is dan jij, dan is stil blijven liggen totdat het voorbij is als overlevings-

manier waarop het slachtoffer tijdens de verkrachting heeft gereageerd. Of vragen over de mate van druk of dwang die op het slachtoffer is uitgeoefend. “Dat soort vragen kunnen op slachtoffers die tijdens de verkrachting in de *freeze*-reactie zijn geschoten, als een beschuldiging overkomen,” zegt Yet van Mastrigt. “Maar het zijn helaas vragen die nodig zijn voor de waarheidsvinding en om te achterhalen of er volgens de huidige wet sprake is van een strafbaar feit.”

Dat de wet nauwelijks ruimte biedt voor zogenaamde *freeze*-slachtoffers om hun recht te halen, maakt dat zij zich vaak door

in de vorm van webcamseks of cyberafpersing eronder vallen. Volgens sommigen moet ook in de nieuwe wet komen dat seks zonder nadrukkelijke toestemming als verkrachting wordt gezien. Ofwel: je zou dan niet langer alleen strafbaar zijn als je iemand door geweld of intimidatie dwingt seks te hebben, maar ook als je niet expliciet hebt gecheckt of de andere partij eigenlijk wel wil. In een aantal Europese landen – zoals Zweden en Spanje – is al gekozen voor zo’n wet. Ook in Nederland wordt nu over zo’n wet nagedacht.

De discussie hierover laaide onlangs nog op door een zaak waarbij een groep tieners ervan werd verdacht een geestelijk beperkte vrouw stelselmatig te hebben verkracht.

Hoewel er ook video’s waren gemaakt van de vermeende verkrachtingen, oordeelde de rechter dat uit de beelden niet was op te maken dat de vrouw de seks als onvrijwillig ervaarde. De vrijspraak van de tieners riep woede op. Voorstanders van een strengere zedenwet vinden dat een dader ervoor verantwoordelijk moet kunnen worden gehouden dat hij niet expliciet heeft gecheckt of iemand eigenlijk wel seks wil.

Zo’n wet moet niet alleen kwetsbare groepen beter beschermen tegen misbruik, maar ook slachtoffers die in een *freeze*-reactie schieten en zich daardoor niet fysiek verzetten.

Voor Lindsay is de zaak door dit artikel in Flair uiteindelijk toch nog in beweging gekomen. De politie heeft contact met haar opgenomen en ze heeft inmiddels een uitgebreid gesprek gehad op het bureau. Ook gaat ze alsnog aangifte doen. “Als ik er met mijn aangifte voor kan zorgen dat een eventueel ander slachtoffer van hem sterker staat in haar zaak, is dat voor mij veel waard.” Ze is bezig een boek te schrijven over wat haar is overkomen en hoopt door het delen van haar verhaal andere slachtoffers tot steun te zijn. “Ik denk dat veel mensen onderschatten hoe groot de impact is van een verkrachting,” zegt ze. “Ik ben door een heel diep dal gegaan. Ik belandde in een zware depressie,

Veel slachtoffers verzetten zich niet door de simpele afweging: liever verkracht dan dood

strategie gewoon de minst riskante optie. Veel slachtoffers verzetten zich niet, omdat de afweging simpelweg is: liever verkracht dan dood.”

Ook al komt die zogenaamde *freeze*-reactie bij slachtoffers van verkrachting heel veel voor, het Nederlandse strafrecht weet er tot nu toe maar nauwelijks raad mee. Want hoe bewijst je dat er sprake was van verkrachting, als iemand niet tegenstribbelde? Hoe kun je aantonen dat de dader wist dat de seks onvrijwillig was als iemand het stilletjes over zich heen heeft laten komen? Door hoe de zedenwet nu in elkaar zit, moet de politie een slachtoffer noodgedwongen vaak pijnlijke vragen stellen, bijvoorbeeld over de

het systeem in de steek gelaten voelen. Bovendien zorgt onbegrip in de omgeving er vaak voor dat ze zich extra gaan schamen voor wat hen is overkomen. In een reportage van *Zembla*, waarin ook Lindsay aan het woord kwam, werd vorige week uitvoerig aandacht besteed aan de impact die dit heeft op slachtoffers en hun trauma.

TOCH NOG IN BEWEGING

En die impact is groot, zo blijkt ook uit de *Zembla*-uitzending. Omdat de Nederlandse zedenwetgeving volgens velen niet meer van deze tijd is, wordt die binnenkort opnieuw vormgegeven. De nieuwe wet moet worden geüpdatet, zodat bijvoorbeeld ook misbruik

had last van paniekaanvallen. Ik sliep niet meer, kon niets meer. Het klinkt misschien gek, maar doodgaan leek me op dat moment zelfs een opluchting. Ik voelde me zo slecht, zo moedeloos. Ik wilde zo niet meer verder." Gelukkig hebben goede vrienden haar naar de crisisdienst gebracht, toen ze ontdekten hoe slecht het met haar ging. Ze kreeg psychologische hulp en door therapie en steun van vrienden krabbelde ze weer op. "Het gaat nu goed met me," zegt ze. "Maar zonder hen was ik er nu niet meer geweest. Tegen andere slachtoffers zegt ze dan ook: "Neem iemand in vertrouwen. Houd het niet voor jezelf. Hoe erg je je ook schaamt, hoe eenzaam je je ook voelt, je bent niet alleen." ■

Van Sylvia's verhaal is een film gemaakt, die op 16 april op NPO3 wordt uitgezonden.

Zelf slachtoffer?

Ben je zelf slachtoffer geworden van seksueel geweld en wil je hulp? Dan kun je contact opnemen met het Centrum Seksueel Geweld. Daar werkt een team van gespecialiseerde professionals – politie, artsen, verpleegkundigen en psychologen – samen om slachtoffers de hulp te bieden die nodig is. Het Centrum Seksueel Geweld heeft vestigingen in 16 regio's en richt zich vooral op iedereen die recent slachtoffer is geworden van seksueel geweld. De eerste 7 dagen na een aanranding of verkrachting worden ook wel *de gouden week* genoemd, vanwege de kansen op medisch, forensisch en psychologisch vlak. Omdat in die week vaak nog bewijsmateriaal verzameld kan worden en bijvoorbeeld medicatie tegen soa's of een ongewenste zwangerschap kan worden verstrekt. Ook voor traumaverwerking is die eerste week belangrijk en kan het helpen als je zo snel mogelijk psychologische hulp krijgt. Aangifte doen mag, maar hoeft niet. Volgens landelijk coördinator Iva Bicanic geldt voor het melden bij het CSG: "Hoe eerder hoe beter, maar het is nooit te laat."

Het Centrum Seksueel Geweld is 24 uur per dag bereikbaar op 0800-0188

MEPHISTO
WORLD'S FINEST FOOTWEAR

DRAAG HET
ORIGINEEL.

DE REST ZIJN
SLECHTS
KOPIEËN.

De cultschoen in
een nieuw jasje!

Verkrijgbaar in
de maten 2 – 9

